

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейнсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм кыищаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхъыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъэ

Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэIу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыиуытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъэ;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгъу кIагъэтызэ, мыщ кыицыхъырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэIэ зэрэтырагъэтырэм, фаиIырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгъу кIоцIхэми дунэепстэуми кIо къэсми нахъы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къэралхэм ежъымэ ялгъэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къэралмэ ялгъэпкъхэри кыизэкIуытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чIапIи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыицыхъэным, лъэшэу цызэрагъэкIоным, щэгъэцэкIэным фэкъудыишхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхъыгъэу цыф жъугъэхэми лгъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шгъхэфитэу, ялгъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкIэ зэфэдэу къалъфы. Акъылрэ зэхэиIыкI гъуазэрэ яIэшъы, зыр зым зэкъош зэхэиIэ азфагу дэлъэу зэфыцыхъынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхъэпэзэ, зыщыц расэм, ышъо, бзылгъыгъэ-хъулгъыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплгъыкIэу иIэм, лгъэпкъэу е цыф купэу кыиыгъэкIыгъэм, мылгъоу иIэм, кыиыщалгъыгъэм емылгъытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ац нэмыкIэу, къэрал шгъхэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышгъхэфитыжъныгъэ (автономие) зымыIи, нэмыкIрэу зы шгъхэфитыныгъэ лгъахъэ зытелгъы, сьд фэдэрэ къэралым ицыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фаиIы хъуцтэп зыщыц къэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къэралхэм азфагу щыриIэ статусым кыиыгъэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шгъхэфитыныр, щынэгъончгъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылIэу плъытэ е пщылIыпIэ ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шIыкIэуи пщылIыгъэр, пщылI цэн-къэцэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлIэ хъуцтэн, жъалымыгъэкIэ, цIыфыгъэм къемызэгъэу е инанэ зыгъэулыиин фэдэкIэ удэзекIо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чIапIи цIыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи кърал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкIи кърал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалгъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ IофшIашхъохэми, ащ фэдэ IофшIашхъомэ сьд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI хабзэ шхъэлэм е кърал хабзэм къырипэсырэ цIыф фэшъуашэхэр зыукъорэ IофшIашхъо къызехъулIэкIэ фитыныгъэ зиIэ ухыякIохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэхъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи лажъэ имыIэу аубыти, агъэтIыси, егъэзыгъэкIэ нэмыкIрэ чIапIэ афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ифэшъуашэхэмрэ ипшхъэрылхэмрэ аухэсы ыкIи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукIэ зыми шIомылIыкIэу, зыми иунашхъо кIэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякIо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкIэ ыкIи нафэу иIоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шIэпхъэджагъэ зытыралхъэхэр хэтрэ цIыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икIэхуэ, кърал хабзэм тетэу агъэкъончафэкIэ хыеу кълъытэ, мыхыашхъо къыраплъырэн.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэн, зеиIэ лъэхъаным кърал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шIэпхъэджагъэу амылгъытэцтыгъэ зы Iоф зэришIагъэм е ышIапхъэу къащыхъу горэ зэримышIагъэм къыхэкIыкIэ. Хэти шIэпхъэджагъэ зеиIэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи и гъэшIэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашIэхэрэ шIыкIэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэн, инанэ, ыцIэ къелусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ иI мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм кърал хабзэкIэ зыкъащаригъэхъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зы хэтрэ зы кърэли ичIыналгъэ шхъэфитэу цызекIонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкIынэу ыкIи икIэрыкIэу къыгъээзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкIрэ къэрал ышхъэ ригъэзынэу, шхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапIэкIэ политичнэу цымыт илIапхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ IофиIаишгохэм къахэкIыр дэодаишгъэхэмкIэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшхъэпэнэу хъуцтэн.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зы къэралым ицIыфэу цытынэу.

2. Хэтрэ цыфы ицIыфэу цыт къэралым шхъэусыгъончъэу хэбгъэкIы е нэмыкIрэ къэралым ицIыф хъунэу илIэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэн.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ ил къызыхэкIыгъэ лъэпкъым, ицIыфэу цыт къэралым е динэу ыIыгъым къыхэкIэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыцэнэу, дэкIонэу, унагъо ышIэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкIоным фэгъэхъыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэцэцт-зэдэкIоцтхэм ежъмэ я шхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшIоигъоныгъэ икъурэкIэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цIыфыбэ-лъэпкъ псэукIэм и лъэбжъэ шхъаIэшъы, ар цIыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъым иунаеу е нэмыкIрэхэр илэхъэгъоу мылкъу зригъэIэнэу.

2. Хэтрэ цыфы шхъэусыгъончъэу имылкъу къыIыпхы е хэбгъэны хъуцтэн.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы гуишысэ, зэхаиIэ ыкIи дин фитыныгъэ ил. Мы фитыныгъэм къызэкIеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шгъэфэу) итхъафэIорыишIэнхэр, идинкIэ илIапхъэхэр нэрылгъэгъоу аригъэишIэн, ыгъээзэкIэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зэрэфэу гуишысэнэу, игуишысэхэр къыIотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ ицIыфыр игуишысэхэм фэшIыкIэ зыми къымыгъэгумэкIынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу илIэныгъэхэр, гуишысэхэр сьд фэдэрэ гъогукIи къыллъыхъон, къыгъотын, зыIэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ ил Iэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхуцэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэн.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил занкIэу ежъым е фитэу къыхыхыгъэ лыкIомэ яIэкIэ къэралым изегъэкIон Иофхэм ахэхьэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил икъэралы цыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хъыкумэт Iэшхъэтетныгъэм ил'абжъэр къэралым и цыф жъугъэм ишIоигъоныгъ ары. А ишIоигъоныгъэр къэнафэ шгъэф шIыкIэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшIоигъоныгъэхэр шгъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкIрэ шIыкIэхэу, зыныбжъ икъугъэ цыф пстэуми афызэлухыгъэу, яIэIэтхэми зэфэдэ кIуачIэ яIэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ къытырагъээзжырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цыфы социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил инанэрэ ицыфыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэциужъын ылгэкIыцт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ ИофкIэ зыфэныкъоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил лэжъэнэу, фитэу иIоф къыхыхынэу, зэфэгъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Иофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зэхэдзынчъэу зэфэдэ Иоф фэшI зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи цыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу цыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылгэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу къыIэрыхьэнэу.

4. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ащ фэдэ зэхэцагъэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цыф фэшъуашэ шапхэм итэу къыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи къыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи узынчгъэн, тхгъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ ил, Иофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Иофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхгъэмыкIагъэ къылгысэу цытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу къыкIэлгыпIынхэу, къыдэIэпыIэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къалъфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъцэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу цыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэцт. Апшгъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу цытын фае ежъым исэнауш (талант) елгытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфым ицфыгыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэ шхьаIэхэмрэ афаиIырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэптытэным фэунэтIыгъэу цытын фæе. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгушIун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæе Дунæепстæу Къэрал Зэгохъаныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу цытын фæе.

3. Сабиймæ арагъэгъотыцтæ гъэсэныгъэр зыфэдэцтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстæуми апэрæу янэрæ-ятэрæ ары.

27-нэрæ пычыгъу

1. Хæти фитыныгъэ иI цыф жъугъэ шIэнхабзæ псæукIæм фитæу хэхъэнæу, хэлæжъэнæу, гъуазджэр зыфигъэшхъæпэнæу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлæжъэнæу ыкIи ар зыфигъэшхъæпэнæу.

2. Хæти фитыныгъэ иI ежъым къыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзæ (литературæ), гъуазджæ IэшIагъэхæм мылкъоу, пкIæу, уасæу, лъытэныгъэу къапакIорэр къыфаухъумэнæу.

28-нэрæ пычыгъу

Хæти фэшгуаш мы джæпсалгъэм къыцыхэцырæ цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зæрагъэцæкIэшгунæу зы социалнæ ыкIи дунæепстæу гъэпсыкIæ системæ цыIэнæу.

29-нэрæ пычыгъу

1. Хæти ежъы ицфыгыгъэ фитæу ыкIи икъоу зыригъэужьынæу амал къезытырæ цыф жъугъæми къэралми фишIæжъын фæуу пицъарылхэр иIæх.

2. Хæти ифэшгуашэхэр зыфигъэшхъæпæ ыкIи ифитыныгъэхэр зæрихъæ зыхъукIæ, нæмыкIми яфэшгуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахæмæ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичæскæ цыф жъугъэм зæдыриIæ шэнхабзэр (этикæр), цыф жъугъэ гъэпсыкIæр, цыIакIæр егъэшIокIоным иамалхэр къæухъумагъæ хъуным пæе фэшIæу къэрал хабзæкIæ агъэнæфагъæ гъунапкъæмæ ялхыгъэу цытыцт.

3. Сыдæуцтæуи орæхъу, мы цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфæбгъэшхъæпæ, зæпхъæ хъуцтæп Дунæепстæу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылгъ-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыцтæу, апэшIуекIоу.

30-нэрæ пычыгъу

Мы джæпсалгъэм къыхиубытэрæ зы хæбзæ гъæуцугъи зыгурыбгъаIо хъуцтæп мыц къыциIотыкIыгъæ хæбзæ гъæуцугъæмæ ацыц горэр ылэтынæу, цукъонæу хæтрæ зы къэралæ, купæ, нæбгыри фитыныгъэ риты фæдæу.